

Δίδαγμα του αποστόλου Παύλου για τον προορισμό προς τη σωτηρία (βάσει της Επιστολής προς Ρωμαίους)

Μητροπολίτης Βολοκολάμσκ Ιλαρίων

Δίδαγμα του αποστόλου Παύλου για τον προορισμό προς τη σωτηρία (βάσει της Επιστολής προς Ρωμαίους)

Η Επιστολή προς Ρωμαίους είναι μία από τις λίγες επιστολές του Αποστόλου Παύλου η πατρότητα της οποίας δεν αμφισβητήθηκε ποτέ από στην επιστημονική βιβλιογραφία. Πέραν αυτού, έχουν καταβληθεί αρκετές προσπάθειες επαλήθευσης της αυθεντικότητας άλλων επιστολών ακριβώς μέσω της σύγκρισής τους με την εν λόγω επιστολή.

Ο Απόστολος Παύλος συνέταξε την Επιστολή προς Ρωμαίους με πρωταρχικό στόχο την ανάπτυξη της δικής του αντίληψης του χριστιανισμού και του συσχετισμού του με το θρήσκευμα της Παλαιάς Διαθήκης, από το οποίο μετεξελίχθηκε. Ακόμα και αν ο Παύλος, γράφοντας την επιστολή είχε συγκεκριμένες πρακτικές αφορμές (δηλαδή επιθυμία του να επισκεφθεί τη Ρώμη και να επικοινωνήσει με τους ντόπιους χριστιανούς), την χρησιμοποίησε για να δημιουργήσει ένα θεσμικό θεωρητικό έργο, στο οποίο ο χριστιανισμός νοείται ως νέα θρησκεία που ήρθε να αντικαταστήσει τον νόμο του Μωυσή.

Στην Επιστολή προς Ρωμαίους υπάρχουν πολλά χωρία τα οποία κατά τη διάρκεια αιώνων αποτελούν αντικείμενο λογομαχιών. Ένα από τέτοια κείμενα θα ήθελα να σχολιάσω στη σημερινή μου έκθεση. Στο κείμενο αυτό πρόκειται περί του προκαθορισμού της σωτηρίας. Ο Απόστολος γράφει τα ακόλουθα:

Ελληνιστική κοινή

Οἶδαμεν δὲ ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν, τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὓσιν ὅτι οὖς προέγνω, καὶ προώρισε συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς· οὓς δὲ προώρισε, τούτους καὶ ἐκάλεσε, καὶ οὓς ἐκάλεσε, τούτους καὶ ἐδικαίωσεν, οὓς δὲ ἐδικαίωσε, τούτους καὶ ἐδόξασε (Ρωμ. 8:28–30).

Απόδοση στη δημοτική

Εκείνους που αγαπούν τον Θεόν όλα υποβοηθούν και συνεργάζονται δια το καλόν των· εις αυτούς δηλαδή, οι οποίοι σύμφωνα με την προαιώνιον πρόθεσιν του Θεού έχουν κληθή και έχουν δεχθή την σωτηρίαν. Διότι εκείνους τους οποίους ο Θεός έχει προγνωρίσει, τους

προώρισε να γίνουν ομοιόμορφοι προς την ένδοξον εικόνα του Υιού του, ώστε να είναι ο Υιός του Θεού πρωτότοκος μεταξύ πολλών αδελφών. Εκείνους δε που προώρισε, αυτούς και εκάλεσε· και αυτούς που εκάλεσε, τους κατέστησε δικαίους· και εκείνους που εδικαίωσε, αυτούς και εδόξασε (Ρωμ. 8:28–30).

Η πρώτη πρόταση αυτού του κειμένου αναφέρεται στα «παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ» (δηλαδή, όσα υποφέρουμε κατά τη διάρκεια της παρούσης ζωής), για τα οποία επρόκειτο ανωτέρω (Ρωμ. 8:18). Δεν πρέπει να τα φοβούμεστε, γιατί συνεπάγονται καλές συνέπειες.

Στη δεύτερη πρόταση ο Παύλος, αναπτύσσοντας το θέμα του προορισμού προς σωτηρία, προβαίνει σ' έναν σημαντικό ισχυρισμό για τον Υιό του Θεού: μέσω της συμμόρφωσης μ' Αυτόν όσων πίστεψαν σ' Αυτόν, πρέπει να γίνει «πρωτότοκος μεταξύ πολλών αδελφών». Η λέξη «πρωτότοκος» αναδεικνύει ιδιαίτερα προτερήματα του πρώτου υιού έναντι των άλλων: σύμφωνα δε με τις διατάξεις της Παλαιάς Γραφής, ο πρωτότοκος υιός είναι ο βασικός κληρονόμος και απολαμβάνει την ευλογία του πατέρα (Γεν. 25:30–34; 27:35–36). Μέσω της αναδοχής της ανθρώπινης σάρκας ο Υιός του Θεού κατέστησε τους ανθρώπους υιοθετημένους στον Πατέρα του και όσοι του συμμορφώνονται γίνονται αδελφοί του.

Αυτό όμως δεν αφορά όλους, αλλά μόνο όσους ο ίδιος ο Θεός «προέγνω» (δηλαδή, προγνώρισε), «προώρισεν», «έκάλεσεν», «έδικαίωσεν» και «εδόξασεν». Σ' αυτή τη συνέπεια πέντε ρημάτων το καθένα έχει δική του έννοια σημαίνοντας διάφορα στάδια της θείας ενέργειας ως προς όσους εξέλεξε ο Θεός.

Το ρήμα «προέγνω» αφήνει να εννοηθεί ότι ο Θεός εκ των προτέρων γνωρίζει την τύχη του κάθε ανθρώπου, γνωρίζει το μέλλον όπως γνωρίζει και το παρόν και επιλέγει εκ των προτέρων τους εκλεκτούς Του εξ αυτών που μέλλει να γεννηθούν εις τη γήινη ζωή. Στην αρχή του Βιβλίου του Ιερεμία ο Θεός απευθύνει στον προφήτη τα ακόλουθα λόγια: «Πρὸ τοῦ με πλάσαι σε ἐν κοιλίᾳ ἐπίσταμαί σε καὶ πρὸ τοῦ σε ἐξελεῖν ἐκ μήτρας ἡγίακά σε, προφήτην εἰς ἔθνη τέθεικά σε» (Ιερ. 1:5). **(Απόδοση στη δημοτική:** Σε γνωρίζω πολύ καλά, πριν ακόμη σε πλάσω ως έμβρυον εις την κοιλίαν της μητρός σου και πριν γεννηθής, σε καθιέρωσα εις υπηρεσίαν του έργου μου· σε εγκατέστησα προφήτην δια τα έθνη). Ο Προφήτης λοιπόν είναι άνθρωπος ο οποίος με τη Θεία Πρόνοια προορίζεται για διακονία προτού καν γεννηθεί.

Το ρήμα «προώρισεν» αναφέρεται στην απόφαση που έχει ληφθεί εκ των προτέρων. Είναι εύλογο να αναφερθούμε στην αρχή της Επιστολής προς Εφεσίους, όπου ο Παύλος μας λέει ότι ο Θεός «έξελέξατο ἡμᾶς ἐν αὐτῷ^[i] πρὸ καταβολῆς κόσμου εἶναι ἡμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους κατενώπιον αὐτοῦ, ἐν ἀγάπῃ προορίσας ἡμᾶς εἰς υἰοθεσίαν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς αὐτόν, κατὰ τὴν εὐδοκίαν τοῦ θελήματος αὐτοῦ... ἐν ᾧ^[ii] καὶ ἐκληρώθημεν προορισθέντες κατὰ πρόθεσιν τοῦ τὰ πάντα ἐνεργοῦντος κατὰ τὴν βουλὴν τοῦ θελήματος αὐτοῦ» (Εφ. 1:4–5, 11). **(Απόδοση στη δημοτική:** Μας εξέλεξε σύμφωνα με την εκλογήν, που μας έκανε δια του Ιησού Χριστού, πριν ακόμη δημιουργηθῇ ο κόσμος, προς τον σκοπόν να είμεθα ημεῖς ἅγιοι και ανεπίληπτοι ενώπιόν του. Εν τη αγάπη του δε προώρισεν ἡμᾶς ν' αποκτήσωμεν την υιοθεσίαν και να γίνωμεν τέκνα του κατά χάριν δια μέσου του Ιησού Χριστού, σύμφωνα με την αγαθήν του διάθεσιν και το ἅγιόν του θέλημα). Εδώ αναδύεται η ιδέα ἴδια μ' αυτή που προέρχεται στο εξεταζόμενο χωρίο από την Επιστολή προς Ρωμαίους, ότι οι πιστεύσαντες εις τον Χριστόν είναι αυτοί τους οποίους ο Θεός εκ των προτέρων προόρισε για την υιοθέτηση.

Πώς να καταλάβουμε τι σημαίνει να είμαστε «σύμμορφοι τῆς εἰκόνος τοῦ Υἱοῦ Αὐτοῦ»; Ορισμένοι ερμηνευτές^[iii] διαβλέπουν εδώ την παραπομπή στη βιβλική αφήγηση της πλάσης του ανθρώπου

κατά την εικόνα του Θεού (Γεν. 1:27) και στο δίδαγμα του Παύλου για τον Χριστό ως την «εικόνα του αόρατου Θεού» (Β΄ Κορ. 4:4 και Κολ. 1:15). Άλλοι[iv] το παραλληλίζουν με το δίδαγμα του Παύλου για τον Χριστό ως επουράνιο άνθρωπο και ως νέο Αδάμ, καθώς όσοι πίστεψαν σ' Αυτόν θα φορέσουν την εικόνα Αυτού, ενώ παλαιότερα φορούσαν την εικόνα του χοϊκού Αδάμ (Α΄ Κορ. 15:49).

Το ρήμα «εκάλεσεν» μας παραπέμπει στην ίδια την αρχή της Επιστολής προς Ρωμαίους, όπου ο Παύλος επικαλεί τον εαυτό του ως «κλητό Απόστολο» και τους παραλήπτες του μηνύματός τους ως «κλητούς του Ιησού Χριστού» και ως «κλητούς Αγίους» (Ρωμ. 1:1–7). Η λειτουργία της θείας κλήσης μπορεί να διασαφηνιστεί από τις περιπτώσεις των κλήσεων για διακονία των αρχόντων και προφητών του λαού του Ισραήλ, ειδικότερα του Μωυσή, (Εξ. 3:1–4:16), του Σαμουήλ (Α΄ Βασ. 3:1–15), του Ησαΐα (Ισ. 6:1–10), του Ιερεμία (Ιερ. 1:4–9) και του Ιεζεκιήλ (Ιεζ. 2:1–3:11). Οι ιστορίες τους διαφέρουν πολύ μεταξύ τους, αλλά σε όλες αυτές αναδύονται δύο κρίσιμες πτυχές: 1) η πρωτοβουλία πάντα προέρχεται από τον Θεό 2) ο άνθρωπος δεν αισθάνεται έτοιμος για την αποστολή που του ανατίθεται. Μερικές φορές ο άνθρωπος αντιδρώντας στην κλήση του Θεού αρνείται ή και αντιστέκεται, αλλά ο Θεός επιμένει.

Το ρήμα «εδικαίωσεν» αποδίδει ένα από τα κυριότερα θέματα της Επιστολής προς Ρωμαίους που είναι η δικαίωση με την πίστη στον Ιησού Χριστό. Το θέμα αυτού κυριαρχούσε στην επιστολή σε μεγάλη έκταση (Ρωμ. 3:21–5:5). Και όμως ο τελικός κρίκος της αλυσίδας δεν είναι η δικαίωση, όπως θα μπορούσε να αναμένει κανείς παρακολουθώντας τον προηγούμενο ειρμό, αλλά ο δοξασμός[v]. Ποια έννοια προσδίδει ο Παύλος στο ρήμα «εδόξασεν»; Πιθανώς την καλύτερη εξήγηση αποτελούν τα λόγια του ιδίου από τη Β΄ Επιστολή προς Κορινθίους: «ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμενοι τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ Κυρίου Πνεύματος» (Β΄ Κορ. 3:18). (**Απόδοση στη δημοτική:** Ημεῖς δε ὅλοι με ἀκάλυπτον τὸ πρόσωπον ἀντικατοπτρίζομεν τὴν δόξαν τοῦ Κυρίου καὶ μεταμορφωνόμεθα εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν εἰκόνα τοῦ προχωροῦντος ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, ὥπως ἀπὸ τοῦ Πνεύματος, ἀπὸ τοῦ Κυρίου). Το δίδαγμα που αναπτύχθηκε ἀπὸ τὸν Παῦλο στὸ ἐξεταζόμενο χωρίο, θέτει πολλὰ ἐρωτήματα ἐναντὶ τῶν ἐρμηνευτῶν. Ἐάν ὁ Θεὸς προκαθορίζει ἐκ τῶν προτέρων τὴν τύχη τοῦ ἀνθρώπου, σὲ τι συνίσταται ἡ ἐλευθερία τῆς βούλησός του; Καὶ φέρει κάποια ἠθικὴ εὐθύνη γιὰ τὶς πράξεις του; Ἀν ἄλλοι ἄνθρωποι ἐκ τῶν προτέρων εἶναι προορισμένοι πρὸς τὴν σωτηρίαν καὶ ἄλλοι πρὸς τὸν ὄλεθρον, μπορεῖ νὰ ἀποκαλεσθεῖ ὁ Θεὸς ὡς δίκαιος; Εἶναι σὲ θέση οἱ ἄνθρωποι νὰ ἐπηρεάζουν τὴν τύχη τους ἢ ὅλα εἶναι ὑποταγμένα στὴ θέληση τῆς εἰμαρμένης; Ἐάν οἱ τύχες τῶν ἀνθρώπων εἶναι προκαθορισμένες ἐκ τῶν προτέρων μήπως ἡ ἀνθρώπινη κοινωνία παρομοιάζεται μ' ἓνα θέατρο, στὸ ὁποῖο ὅλοι οἱ ρόλοι εἶναι προγραμμασμένοι καὶ κάθε ἠθοποιὸς εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ἀκολουθεῖ τὴ βούληση τοῦ σκηνοθέτη;

Στις θεολογικὲς παραδόσεις τῆς χριστιανικῆς Δύσης καὶ τῆς Ανατολῆς τὸ δίδαγμα τοῦ Παύλου γιὰ τὸν προορισμὸ ἔτυχε διαφορετικῶν ἐρμηνειῶν οἱ ὁποῖες οδήγησαν στὴ διαμόρφωση δύο διαφορετικῶν ἀντιλήψεων τῆς συμμετοχῆς τοῦ Θεοῦ στὴν ὑπόθεση τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων.

Στὴ Δύση επικρατεῖ ἡ ἀπόψη τοῦ Ἁγίου Αὐγουστίνου ὁ ὁποῖος ἐρμήνευε τὸ κείμενο αὐτὸ ὑπὸ τὴν ἐννοία ὅτι ὁ Θεὸς προὐόρισε ἄλλους ἀνθρώπους γιὰ τὴν σωτηρίαν καὶ ἄλλους γιὰ τὴν καταδίκη, ἐνῶ ἡ ἐλεύθερη βούληση δὲν διαδραματίζει κανένα ρόλον στὴν ὑπόθεση τῆς σωτηρίας. Προορισμένοι γιὰ τὴν σωτηρίαν εἶναι ὅλοι αὐτοὶ στοὺς ὁποῖους ὁ Θεὸς δίνει τὴν πίστη καὶ ἀφοῦ ὁ Θεὸς τὴν δίνει, ἡ βούληση τοῦ ἀνθρώπου δὲ μπορεῖ νὰ ἀντισταθεῖ σ' αὐτήν. Ὁ Θεὸς διδάσκει τοὺς μὲν τὴν πίστη, τοὺς δὲ ὅμως ὄχι. Τοὺς πρῶτους μὲν διδάσκει κατὰ τὴν εὐσπλαχνία του, τοὺς δεύτερους δὲ δὲν διδάσκει κατὰ τὴν δίκαιη κρίση.[vi] Ἐπειδὴ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀκολουθώντας τὸν Αἰὼν, ἔτυχαν δίκαιης καταδίκης, δὲ θὰ ὑπῆρχε καμία μομφή στὸν Θεόν, ἀκόμα καὶ ἂν κανένας δὲ θὰ ἀπαλλασσόταν ἀπὸ τὴν καταδίκη[vii]. Μὲ ἄλλα λόγια, ἀκόμα καὶ ἂν ὁ Θεὸς δὲ θὰ ἔσωζε κανέναν, δὲ θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ τὸν μεμφθεῖ γι' αὐτό. Ὅσον ἀφορᾷ στὸ ἐρώτημα γιὰτί ὁ Θεὸς ἐκλέγει τοὺς μὲν καὶ ὄχι τοὺς δὲ,

δεν πρέπει να αναζητηθεί καν η απάντηση, επειδή «άνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ!» (Ρωμ. 11:33)^[viii].

Από αυτές τις αντιλήψεις του Αυγουστίνου απορρέει η σκέψη ότι δε σώζονται και δε μπορεί να σωθούν ούτε προορίζονται για τη σωτηρία ούτε όσοι δεν άκουσαν το κήρυγμα του Ευαγγελίου ούτε όσοι δεν αποκρίθηκαν στο κήρυγμα αυτό ούτε τα αβάπτιστα βρέφη. Σώζονται μόνο όσοι είναι εκ των προτέρων προορισμένοι προς αυτό και όσοι εκ του προορισμού αυτού αξιώθηκαν το χάρισμα της πίστης και της σωτήριας χάριτος^[ix].

Το δίδαγμα ότι κατά τη δικαιοσύνη ὅλοι οι ἄνθρωποι πρέπει να εἶναι καταδικασμένοι και ὅτι μόνο κατά το ἔλεος του Θεοῦ ὀρισμένοι γίνονται ἐκλεγμένοι για τη σωτηρία, ἀναπτύχθηκε ἀπὸ τους θεολόγους της Μεταρρύθμισης. Ἡ ἐννοια του «διττοῦ προορισμοῦ» ἐγίνε ἀκρογωνιαίος λίθος του θρησκευτικοῦ δόγματος του Λουθήρου και του Καλβίνου. Κατά την ἀποψη του Καλβίνου, ὁ Ἀδὰμ «προσέκοψε ἐπειδὴ αὐτὸ ὀρίστηκε ἀπὸ τον Θεό», ἀν και προσέκρουσε «λόγω των δικῶν του κακιῶν»^[x]. Ὅσο ὁ Καλβίνος, τόσο και Λούθηρος ἀρνήθηκαν την ὑπαρξη της ἐλεύθερης βούλησης στον πεσμένο ἄνθρωπο και τη δυνατότητά της να ἐπηρεάσει τη σωτηρία του ἀνθρώπου. Μιλώντας για τους ἀθλους των μαρτύρων, ὁ Λούθηρος ἀποδίδει την ἀντοχή τους ἀποκλειστικά στη χάρι του Θεοῦ και ὄχι στη δική τους ἐλεύθερη βούληση: «Δεν ὑπάρχει ἐδῶ καμία ἐλευθερία και καμία ἐλεύθερη βούληση, δεν εἶναι δυνατό να ἀλλάξει κανεὶς τον εαυτό του ούτε να θελήσει τίποτε ἄλλο μέχρι να ἐδραιωθεί στον ἄνθρωπο το πνεῦμα και ἡ χάρις του Θεοῦ»^[xi]. Ὁ ἀγῶνας για την ψυχὴ του κάθε ἀνθρώπου δεν διεξάγεται μέσα στον ἄνθρωπο, ἀλλὰ ἐξωτερικά αὐτοῦ – μεταξύ του Θεοῦ και του διαβόλου. Ἡ βούληση του ἀνθρώπου, ὅπως φορτιάρικα ζῶα, βρίσκεται μεταξύ του θελήματος του Θεοῦ και του θελήματος του Σατανά: ἀν ὁ Θεός κατακτήσει τον ἄνθρωπο, ἐκείνος ἀκολουθεὶ τον Θεό, ἐνῶ ἀν ἐπικρατήσῃ ὁ Σατανάς, ὁ ἄνθρωπος θα ἀκολουθήσῃ τον Σατανά.^[xii] Ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος, μ' αὐτόν τον τρόπο, παραμένει μόνο ἓνας παθητικὸς θεατὴς της ἰδίας του σωτηρίας ἢ καταδίκης.

Ἡ θεολογικὴ παράδοση της χριστιανικῆς Ανατολῆς ἀντιλήφθηκε διαφορετικά το δίδαγμα του Παύλου και ἔδωσε διαφορετικὲς ἐμφάσεις στην ἐρμηνεία του ἐξεταζόμενου χωρίου της Ἐπιστολῆς προς Ρωμαίους. Ἀπὸ την ἀποψη των Πατέρων της Ανατολικῆς Ἐκκλησίας ὅλοι οι ἄνθρωποι πλάσμενοι ἀπὸ τον Θεό εἶναι προορισμένοι για τη σωτηρία και δεν ὑπάρχει οὔτε ἓνας που να ἦταν ἐκ των προτέρων προορισμένος για τον ὀλεθρο, την καταδίκη ἢ το ἀνάθεμα. Το εἶπε τον τέταρτο αἰῶνα ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐπιμένοντας ὅτι «ὅλοι ἐκλήθησαν, ἀλλὰ δεν ὑπάκουσαν ὅλοι»^[xiii]. Ἀναρωτιέται ὁ Χρυσόστομος: «Εάν ἀμάρτησαν ὅλοι, γιατί οι μεν σώθηκαν και οι δε χάθηκαν;» και ἀπαντᾷ ὁ ἴδιος: «Ἐπειδὴ δε θέλησαν ὅλοι να προσέλθουν, ἀν και ὅλοι εἶναι σωσμένοι κατά το θέλημα του Θεοῦ, ἐπειδὴ ὅλοι εἶναι ἔχουν κληθεῖ»^[xiv]. Με ἄλλα λόγια, ὅλοι μηδενὸς ἐξαιρουμένου εἶναι προορισμένοι για τη σωτηρία, ἀλλὰ σώζονται μόνο ὅσοι ἀποκρίθηκαν οἰκειοθελῶς στην κλήση του Θεοῦ, ἐνῶ ὅσοι ἀπορρίπτουν την κλήση του Θεοῦ δε σώζονται.

Τον πέμπτο αἰῶνα για τον καθολικὸ προορισμό για τη σωτηρία κάνει λόγο ὁ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας:

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶπε ἀπ' ευθείας: «Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς.» (Ματ. 11:28). Ἐκαλέσατο τους πάντας και κανένας δεν ἔμενε ἀμέτοχος της χάριτος. Ὁ γὰρ λέγων περὶ πάντων, δεν ἀφήνει ἀπολύτως κανέναν ἐκτός.

Όσους προώρισε για την μετοχή των μελλόντων αγαθών γνωρίζων ποιοι θα είναι, ο Ίδιος, όπως ειπώθηκε, και κάλεσε ούτως ώστε γεύτηκαν δικαίωσης μέσω της πίστης εις Αυτόν γινόμενοι ήδη ανεπίδεκτοι της αμαρτίας[xv].

Τον ενδέκατο αιώνα στην ερμηνεία του εν λόγω χωρίου της Επιστολής προς Ρωμαίους αναφέρεται ο Συμεών ο Νέος Θεολόγος, λογομαχώντας όσους «διαστρεβλώνουν προς τον όλεθρο των ιδίων» τα λόγια του Αποστόλου και λένε «τι με ωφελεί να αναλάβω πολλούς κόπους και να δείξω τη στροφή προς τη μετάνοια, αφού δεν προορίστηκα από τον Θεό για την σωτηρία;». Απαντώντας σ' αυτά τα άτομα ο Συμεών γράφει:

Μήπως δεν ακούτε κάθε μέρα τον Σωτήρα που καλεί: «Ζω Εγώ και δεν επιθυμώ τον θάνατο του αμαρτωλού, αλλά να μεταστραφεί και να είναι ζωντανός»; Μήπως δεν ακούτε πως Αυτός λέει: «Μετανοείτε, καθώς πλησίασε η Βασιλεία των Ουρανών». Μήπως είπε σε άλλους: «Μη μετανοείτε, επειδή δε θα σας δεχθώ», ενώ σε άλλους, που είναι προορισμένοι: «Εσείς όμως μετανοείτε, επειδή εσάς σας προγνώρισα»; Όχι! Αλλά κάθε μέρα, σε κάθε εκκλησία καλεί εις ολόκληρο τον κόσμο: «Δεϋτε πρός με πάντες οί κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς». Ελάτε, λέει, πεφορτισμένοι με πολλές αμαρτίες σ' Αυτόν που αναλαμβάνει την αμαρτία του κόσμου![xvi]

Καλεσμένος προς την σωτηρία και προορισμός για τη θέωση είναι, κατά την άποψη του Συμεών, κάθε άνθρωπος, επομένως όποιος θελήσει μπορεί να γίνει δικαιωμένος και δοξασμένος. Ο Θεός επιθυμεί να καταστήσει όλους τους ανθρώπους θεούς κατά χάριν:

Η Χάρις του Αγίου Πνεύματος ορμάει να αναφλέξει στις ψυχές μας ούτως ώστε ... πλησιάζοντας στη φωτιά – είτε ο καθένας μας χωριστά ή, αν γίνεται, όλοι μαζί – να αναφλεγόμαστε και να λάμπουμε σαν θεοί... Πιστεύω ότι όλα είναι έτσι στην πράξη και ότι σ' αυτό συνίσταται το θέλημα του Θεού για μας ...[xvii]

Η σωτηρία, σύμφωνα με το δόγμα των ανατολικών Πατέρων της Εκκλησίας, αποτελεί καρπό της συνεργίας μεταξύ του Θεού και του ανθρώπου. Σ' αυτή τη συνεργία σημαντικότερος ρόλος διαδραματίζεται από την ελεύθερη βούληση του ανθρώπου, η οποία μπορεί να στραφεί τόσο προς το αγαθό όσο προς το κακό. Εάν στρέφεται προς το κακό, αυτό δεν έγινε επειδή ήταν προκαθορισμένο έτσι από τον Θεό, αλλά επειδή ο άνθρωπος κάνει την ελεύθερη επιλογή του προς το κακό. Και αν στρέφεται προς το καλό, αυτό συμβαίνει – αν και με την ενέργεια της χάριτος του Θεού – αλλά πάλι όχι χωρίς τη συμμετοχή του ίδιου του ανθρώπου. Ο αγώνας για τη σωτηρία διεξάγεται μέσα στο άνθρωπο και όχι εξωτερικά του. Ο διάβολος μπορεί με χρήση διάφορων μέσων να επηρεάσει τον άνθρωπο, αλλά ο άνθρωπος είναι σε θέση να αντιδρά σ' αυτόν. Το θέλημα του διαβόλου δε μπορεί να καταστρέψει τον άνθρωπο, γιατί σε τελική ανάλυση καθοριστικός παράγοντας της ανθρώπινης τύχης είναι ακριβώς η στροφή της ελεύθερης του βούλησης προς το καλό ή προς το κακό.

Αυτό δε σημαίνει ότι στην χριστιανική Ανατολή υποτιμούσαν τη σημασία του προορισμού, του επαγγέλματος και της ενέργειας της χάριτος του Θεού στη σωτηρία του ανθρώπου. Αυτό σήμαινε μόνο ότι για τους Πατέρες της Ανατολικής Εκκλησίας δεν είναι καθόλου οικεία η αντίληψη του Θεού ως Τιμωρού, ο οποίος θα έπρεπε, κατά δικαιοσύνη, να καταστρέψει όλους τους ανθρώπους αφότου έπεσαν σε αμαρτία και μόνο από έλεος σώζει μερικούς. Ακολουθώντας τον Παύλο, οι θεολόγοι της ορθόδοξης Ανατολής πίστευαν ότι ο Θεός «θέλει να σωθούν όλοι οι άνθρωποι» (Α΄ Τιμ. 2:4). Η σωτηρία του κάθε ανθρώπου αποτελεί συνέπεια της αγάπης του Θεού προς όλο το ανθρώπινο γένος, και όχι ένα προϊόν του ότι ο Θεός εξαιτίας κάποιας ασύλληπτης ευσπλαχνίας του, εξαιρεί από τη «μάζα καταδικασμένων αμαρτωλών» κάποιους εκλεκτούς, στους οποίους χαρίζει τη σωτηρία παρά τη δική του δικαιοσύνη.

Η ανασκόπηση που κάναμε δείχνει ότι ακόμα και μέσα στην παλαιά εξηγητική παράδοση υπήρχαν δύο ερμηνείες του διδάγματος του Παύλου για τον προορισμό για τη σωτηρία, οι οποίες ουσιαστικά αποκλείουν η μία την άλλη. Οι λογομαχίες γύρω από αυτό το δίδαγμα συνεχίζονται μέχρι σήμερα. Μάλλον δεν είναι δυνατό να επιλυθεί οριστικά αυτό το ζήτημα, επειδή ο ανθρώπινος νους δε δύναται να αποκρυπτογραφήσει ως το τέλος το θείο σχέδιο και να διεισδύσει στη λογική του Θεού.

Είναι εμφανές ότι υπάρχει η πτυχή της προεπιλογής και προορισμού: αυτό διαφαίνεται και από την ιστορία των προφητών, τον καθένα εκ των οποίων ο Θεός καλούσε μ' έναν ιδιαίτερο εξατομικευμένο τρόπο. Αλλά το γεγονός που οι μεν εκλήθησαν στην προφητική διακονία και οι δε όχι δε σημαίνει ότι σ' αυτούς τους τελευταίους ο Θεός δεν απηύθυνε κάποια άλλη κλήση και δεν τους πρότεινε άλλη αποστολή. Ο λόγος της απώλειας πολλών ανθρώπων δεν συνίσταται στο ότι ο Θεός δεν τους απευθύνθηκε άμεσα ή μέσω των αγγέλων Του, αλλά στο ότι «οὐ πάντες ὑπήκουσαν τῷ εὐαγγελίῳ» (Ρωμ. 10:16).

Η οδός της σωτηρίας είναι ανοιχτή για τον καθένα και κάθε άνθρωπος που δημιουργήθηκε από τον Θεό είναι προορισμός για τη σωτηρία. Αλλά δεν επιλέγουν όλη την οδό του Θεού, γι' αυτό και δε σώζονται όλοι.

[i] ἐν Χριστῷ

[ii] ἐν Χριστῷ

[iii] Βλ. ειδικότερα: *Cranfield C. E. B. A Critical and Exegetical Commentary on the Epistle to the Romans. Vol. 1. Edinburgh, 1975. P. 432.*

[iv] Βλ.: *Moo D. J. The Epistle to the Romans. Grand Rapids–Cambridge, 1996. P. 534–535.*

[v] Βλ.: *Ashton J. The Religion of Paul the Apostle. New Haven–London, 2000. P. 140.*

[vi] *Αυγουστίνος. Περί προορισμού των αγίων 8, 14 (PL 44, 971).*

[vii] *Αυγουστίνος. Περί προορισμού των αγίων 8, 16 (PL 44, 972).*

[viii] *Αυγουστίνος. Περί προορισμού των αγίων 8, 16 (PL 44, 972–973).*

[ix] *Αυγουστίνος. Περί μομφής και χάριτος 7, 12-14 (PL 44, 923–924).*

[x] *Καλβίνος Ι. Θεσμοί της χριστιανικής θρησκείας 3, 23, 8.*

[xi] Λούθηρος Μ. Περί δουλείας του ελεύθερου θελήματος.

[xii] Λούθηρος Μ. Περί δουλείας του ελεύθερου θελήματος.

[xiii] Ιωάννης ο Χρυσόστομος. Ερμηνεία της προς Ρωμαίους επιστολής 15, 1 (PG 60, 540).

[xiv] Ιωάννης ο Χρυσόστομος. Ερμηνεία της προς Ρωμαίους επιστολής 16, 5 (PG 60, 554).

[xv] Κύριλλος Αλεξανδρείας. Αποφθέγματα (In Ioannis Evangelium. Vol. 3. P. 149).

[xvi] Συμεών ο Νέος Θεολόγος. Βίβλος των Ηθικών 2, 12-25 (SC 122, 312–314). (Λόγος 26).

[xvii] Συμεών ο Νέος Θεολόγος. Λόγος Κατηχητικός 34, 235–245 (SC 113, 290).

Μια πηγή: <https://mospat.ru/gr/news/46258/>